

МІСЬКЕ БУДІВНИЦТВО ТА ГОСПОДАРСТВО

УДК 711.25+69.059

<https://doi.org/10.31713/vt3202314>

Соколенко К. В. (Східноукраїнський національний університет
ім. В. Даля, м. Київ, sokolenko@snu.edu.ua)

СУБ'ЄКТНІСТЬ ЯК ФАКТОР ВІДНОВЛЕННЯ ДЕОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ

Містобудівний аналіз, містобудівне проектування спирається на показники, головним з яких є чисельність населення. Розроблено класифікацію категорій деокупованих територій залежно від терміну та наслідків перебування їх під окупацією. Досліджено вплив груп та категорій населення деокупованих міст, перспективи їх відновлення. Запропоновано класифікацію суб'єктності окремих категорій населення залежно від притаманних видів діяльності. Розроблено модель формування суб'єктів містобудівного розвитку.

Ключові слова: місто; урбанізовані території; містобудівне відновлення; територіальне планування; реконструкція міст; модель реконструкції.

Постановка проблеми. Містобудівний аналіз, містобудівне проектування спираються на показники, головним з яких є чисельність населення. Значною мірою аналізуються тренди, статистика, оскільки чисельність населення не є константою. З урахуванням періоду очікування результатів реалізації показників, запланованих у містобудівній документації, це може становити достатньо довгий період тривалістю 10–25 років, стає зрозуміло, що мова йде про плани, програми розвитку, але ж ніяк не про проекти, проектні рішення. Хоча саме через втілення проектів досягаються показники та орієнтири генеральних планів розвитку громад. Важливе значення отримує правильна оцінка висхідних даних, а також домінуючих трендів [1; 2]. Зазвичай містобудівна ситуація має ознаки консервативності, повільно еволюціонує під впливом загальної ситуації. Містобудівна форма та містобудівні функції трансформуються (коригуються) повільно [3]. Це зумовлено сутністю цивілізаційного розвитку. Раптові масштабні зміни можуть відбуватися у випадках певних масштабних катаклізмів, що порушують стійкість містобудівної системи на локальному або

регіональному рівні. Ілюстрацією може слугувати Чорнобильська катастрофа.

Війна в Україні частково здатна викликати подібні катастрофічні зрушення.

Луганська та Донецька області опинилися в ситуації з непередбачуваними наслідками.

Наслідками війни вже є: зменшення кількості населення (значна частка виїхала зі своїх міст); руйнація житлового фонду; руйнація промислових підприємств; руйнація інфраструктури.

Базовими принципами залишається спрямованість містобудівних функцій, завдань містобудівного розвитку на забезпечення потреб населення. На етапі відновлення постає завдання вибору раціональних рішень в умовах загальної нестачі ресурсів, фінансового дефіциту, невизначеної кількості та структури населення міст, для яких розроблятимуться плани відновлення.

Люди в цій ситуації отримують суб'єктність, набувають рис, що впливають на об'єкт («суб'єкт – група осіб, соціальна, політична спільнота, що здійснює діяльність, спрямовану на практичне перетворення предметної дійсності, носій означених якостей, що уможливають виконання ним суспільно значущих функцій»).

Переселенці – ВПО, біженці, які повернуться або ні, виступають у ролі суб'єкта зі своєю внутрішньою мотивацією. На початковому етапі формується проста дихотомія – повернутися або не повернутися, наслідки якої впливають на варіанти містобудівної ситуації. Неповірнення є чистим негативним наслідком.

Аналіз відомих досліджень і публікацій. Особливістю досліджень щодо повоєнної відбудови держав, територій та міст є їх специфічність, викликана відмінностями власне того чи іншого конфлікту, часу, регіону тощо. Слід зважати на науковий аспект досліджень – від історико-ретроспективних до суто утилітарних – інженерних, екологічних, містобудівних. Локальний досвід не завжди трансформується в глобальне надбання. Досвід I та II світових воєн умовно небагато чим може допомогти у відновленні України після завершення гарячої фази війни. Внаслідок особливої актуальності вітчизняні науковці вивчають різні аспекти, що стосуються повоєнної розбудови, кількість публікацій зростає [4–6]. З основних висновків досліджень випливає, що відновлення буде тривати не декілька років, а становитиме тривалий період. Не йдеться мова про механічне заміщення зруйнованої

інфраструктури, житлового середовища. Превалює думка, що програми та моделі відновлення повинні мати комплексний характер, орієнтуватись на перспективний, випереджаючий розвиток. Є розуміння, що головну цінність становлять люди та їх потреби, що базуються на цілях сталого розвитку урбаністичного середовища [7; 8]. Також відзначається, що у більшості випадків швидке відновлення неможливе без зовнішньої допомоги, за рахунок лише власних ресурсів. Досліджуються також методологічні проблеми взаємодії території та щільності населення у напрямках завдань розвитку регіонів [9].

Мета статті. Дослідження впливу груп та категорій населення деокупованих міст на перспективи їх відновлення. Класифікація суб'єктності окремих категорій населення залежно від притаманних видів діяльності. Розробка моделі формування суб'єктів містобудівного розвитку.

Виклад основного матеріалу. Звільнення українських міст та населених пунктів відбувається за різних обставин. Поняття та термін деокупація має передбачувати певний проміжок часу перед початком нормалізації життя та функціонування цих міст. Наразі в Україні число біженців, за різними оцінками, становить від 8,1 до 5 млн осіб [10]. Статус ВПО отримали 4,8 млн осіб [11]. Звичайно, що ці цифри коливаються, проте масштаб вражає. До 1/3 населення України покинули свої домівки. Окремі міста знелюдніли. Людський фактор, демографічний стан насамперед буде визначати масштаб, швидкість та перспективи відновлення деокупованих міст.

Перед спробою розробити модель суб'єктної реконструктивної діяльності деокупованих територій пропонується ввести наступні категорії деокупованих територій, з відповідним віднесенням областей та районів.

1. Тимчасово окуповані. Звільнені (Київська, Сумська, Чернігівська області).
2. Тимчасово окуповані, з масштабними бойовими діями на значних територіях, зі збереженням статусу та контролю ОВЦА, обласного керування (Запорізька, Харківська, Херсонська).
3. Тимчасово окуповані, з масштабними бойовими діями, що втратили статус та контроль з боку ОВЦА (Луганська область).
4. Тимчасово окуповані, з масштабними бойовими діями, що переважно втратили статус та контроль з боку ОВЦА (Донецька область).

5. Території, що тривалий час (з 2014 р.) знаходяться в окупації.

6. АР Крим – повністю окупований регіон.

Населення деокупованих територій суміщає ознаки та характеристики як об'єкта, так і суб'єкта залежно від умов формування завдань містобудівного розвитку. Воно виступає як у ролі споживача та об'єкта перетворень, так і у ролі рушійної сили, соціальної та політичної спільноти, здатної на практичне перетворення предметної дійсності, формування суспільно значущих функцій місць проживання.

Розрізняють містоутворюючу групу населення, обслуговуючу та несамодіяльну, до якої входять люди похилого віку та діти.

Формується залежність між умовами відродження (масштаб збереження міст, або ступінь руйнації) та чинниками відродження – дієздатною часткою населення.

Суб'єктність стає важливим фактором. Доцільно розробити первинну класифікацію по критеріях відповідності окремих груп населення – по виду діяльності.

Класифікація містить:

суб'єктність населення;

суб'єктність бізнесу;

суб'єктність працівників бюджетних установ;

суб'єктність працівників органів державної влади.

Для суб'єктів, що формують окрему групу, спонукаючими/мотивуючими є різні фактори містобудівного розвитку.

Для категорії суб'єктності населення головними є фактори безпеки та привабливості. Для бізнесу домінуючими є безпека, привабливість, адаптивність, доступність. Суб'єкти що формуються бюджетними установами орієнтовані на фактори адаптивності та гнучкості.

Історично Донбас зростав екстенсивно. Практика використання кріпаків, т.з. «казенних селян» відома ще з часів царату. За часів СРСР відновлення Донбасу після I та II світових воєн також відбувалося з масштабним застосуванням адміністративних заходів примусу. Форми залучення робочої сили були різноманітними, але жорстке адміністрування було нормою. Такий спосіб залучення ресурсу (робочої сили) на той період був можливий, оскільки співпав з загальними процесами урбанізації. Українське село слугувало ресурсом індустріалізації та урбанізації. Нині рівень урбанізації сягає практичної стелі, а отже, підживлення молоддю з сільської місцевості є незначним.

Автори формулюють гіпотезу – людського ресурсу для відновлення попередньої кількості населення Луганської та Донецької областей не вистачає. Окрім того, сам по собі регіон не спроможний забезпечити утримання надлишкової кількості населення [12], що переводить Луганську та Донецьку області у розряд дотаційних. Для регіону зворотна реурбанізація неможлива (малоймовірна) – внаслідок дії групи факторів, що може ставити тему окремого містобудівного аналізу [1].

Модель формування суб'єктів містобудівного розвитку наведено в таблиці. Деталізується суб'єктність окремих категорій населення залежно від притаманних видів діяльності, факторів та умов що впливають на суб'єктність.

По-перше, регіон належить до зони ризикованого землеробства. Регіон відчуває нестачу води, має незначний рекреаційний потенціал, перевантажений екологічними проблемами. І як свідчить світовий досвід – шахтарі практично не спроможні на зміну виду діяльності.

Отже, достатньо ймовірним варіантом є не відновлення, а зберігання містобудівної ситуації у регіоні. Це викличе необхідність коригування планувально-територіальної структури областей з метою відповідності її новим умовам. В умовах згортання містобудівної бази, скорочення чисельності населення доцільно зберігати розвинені урбанізовані осередки з перспективою сталого розвитку. Вкотре стає актуальною теза – кошти доцільно вкладати не у підтримання території, а у створення та підтримку робочих місць.

Сільськогосподарські угіддя зазнали значного негативного впливу, проте саме цей вид ресурсу доволі пластичний. В умовах інтенсивного землеробства сільськогосподарські території будуть використовуватись великими сільськогосподарськими підприємствами по схемі високо маржинального технологічного виробництва. В цій ситуації, до речі, не потрібна велика кількість робочої сили. Протиріччя не передбачається. Вірогідно, з відкриттям ринку землі, переважатимуть агрохолдинги. На певному етапі це даватиме позитивний ефект.

Таблиця

Модель формування суб'єктів містобудівного розвитку

Категорії населення	Види діяльності, що забезпечують суб'єктність	Фактори та умови наявності	Суб'єктність
Пенсіонери	-	Екзистенційно присутня частка	Умовно незалежні. Фінансово обмежені
Містоутворююча група	Містоутворюючі підприємства	Визначається базою	Залежно від наявної бази
Містообслуговуюча група	Комунальна сфера	Визначається масштабом міста та рівнем фінансової самостійності міста	Похідна від масштабу міста(місто утворюючої групи)
Працівники органів місцевого самоврядування, центральних органів влади	Державні установи	Екзистенційно наявні Визначаються містобудівним обґрунтуванням	Визначена місцевим та центральним бюджетом
Працівники органів бюджетних установ та закладів що фінансуються з центрального бюджету	Бюджетні установи, що фінансуються з центрального бюджету	Зумовлені базою	Визначена центральним бюджетом
Працівники органів місцевих бюджетних установ та закладів	Бюджетні установи, що фінансуються з місцевого бюджету	Визначаються містобудівним обґрунтуванням	Визначена місцевим бюджетом
Бізнес	Підприємницька діяльність	Умови діяльності Прибутковість Перспективи	Умовно незалежні, скеровані на розвиток
Самозайняті	ФОП – самозайняті	Умови діяльності Прибутковість Перспективи	Умовно незалежні, скеровані на розвиток
Діти	-	Наявність міських функцій	відсутня

Тобто цільовими орієнтирами розвитку території може бути урбанізація (субурбанізація), розвиток шляхів сполучення та підвищення доступності урбанізованих поселень, збереження екології.

Переселенці отримують статус суб'єкта – котрий впливатиме на параметри форми та функцій територій після де окупації. Умови та фактори впливу на поведінкову модель людей, що мають намір повернутися треба аналізувати додатково.

Окрему групу становлять люди, що проживають на окупованих територіях з 2014 р. Модель формування суб'єктності також може бути використана для визначення їх статусу на етапі реінтеграції областей. Існує вірогідність того, що політичні питання обмежуватимуть їх суб'єктність.

Існує вірогідність формування «бюджетної пастки», коли окремі міста, групи поселень існуватимуть у форматі: силовий блок, держслужбовці, окремі установи та заклади, що фінансуються з бюджету, пенсіонери. Промисловість, сфера обслуговування будуть представлені вузьким колом малих підприємств. Міста стануть непривабливими. Активна категорія мешканців намагатиметься виїхати. Утвориться депресивний район (група поселень).

Так званий трикутник – агломерація Лисичанськ – Северодонецьк – Рубіжне під загрозою подібного сценарію. У відкритих джерелах наведено інформацію про кількість виборців, що їх порахувала окупаційна влада, станом на вересень 2023 р. Кількість виборців не дорівнює кількості населення, оскільки не врахована кількість дітей. Разом з тим кількість виборців завжди завищується внаслідок маніпуляцій з метою фальсифікації так званих виборів. Отже, Северодонецьк (округ) – 15 тис. виборців, Рубіжне (округ) – 15 тис. виборців, Лисичанськ (округ) – 30 тис. виборців. По Лисичанському округу можна зробити припущення, що цифра виникла за рахунок включення в округ прилеглих населених пунктів, таких як Привільне, Новодружівка, Гірське, Тошківка, Новотошківське, Золоте. Кількість населення зменшилась в 4–5 раз.

Виїхала найбільш активна та працездатна частка населення. Залишилися пенсіонери, частина населення, котра не захотіла полишати свої домівки, окрему групу становлять явні та приховані колаборанти.

Для агломерації Лисичанськ – Северодонецьк – Рубіжне ситуація складається у негативному ключі. Містоутворюючі підприємства зруйновано. Масштаб руйнувань значний, а за окремими категоріями сягає 50% і більше. Активна частка населення виїхала, значний відсоток втратили роботу, житло та мотивацію на повернення. Функції обласного центру Северодонецьк втратив. Під питанням розвиток та

функціонування закладів вищої освіти з локацією у агломерації. Відсутність можливості отримати повноцінну та якісну вищу освіту визначається як один з маркерів занепаду міста. Доволі важко розробити модель, стратегію та програму містобудівного розвитку, яка б містила оптимістичні параметри.

Враховуючи невизначеність висхідних умов, необхідно розробляти містобудівне обґрунтування, що розглядає позитивний, негативний та проміжний варіанти розвитку/перспектив окремих територіальних утворень та міст. Необхідно виокремлювати потенціальні точки зростання містобудівного середовища. Важливим завданням є прогноз чисельності населення міст, на перший постопукаційний період. Терміновим завданням є швидкий аналіз вцілілого будівельного та житлового фонду. Виникає політичне питання, пов'язане з відшкодуванням втраченого майна, визначенням або набуттям права власності на окремі об'єкти.

На деокупованих територіях ймовірний сценарій відновлення населення (базових демографічних груп) може виглядати наступним чином: у звільнені міста заходять структури військової адміністрації, населення складають мешканці, що не виїхали та працівники (службовці) відповідних структур.

Першу хвилю тих, хто повертається складуть мешканці, метою яких стоїть завдання перевірки полишеного майна та нерухомості. Частина з них залишиться. Ключове питання – який відсоток становитиме ця частка?

Другу хвилю складуть переселенці, ВПО, котрі не мають, не знайшли постійної роботи та житла. Їхня мотивація – повернутися у домівки та шукати роботу за місцем.

Третю хвилю складуть працівники бюджетних установ, закладів, які будуть повертатися на стару юридичну адресу. Це медики, освітяни, працівники ПФУ, мінсоцполітики тощо. Ця категорія пов'язана з юридичною локацією бюджетних установ та закладів. Цей процес може бути достатньо розтягнутим у часі.

Складною та невизначеною буде позиція бізнесу – повернення може ставити на меті або відновлення діяльності, або фіксацію втрат, розпродаж вцілілих активів з виходом в іншу локацію.

Відновлення нормальної діяльності міст – відтворення головних міських функцій – сприятиме сорбції активної частини самозайнятого населення.

На короткочасну перспективу перевагу отримають міста/локації, що нададуть більше привабливості та зручності.

Важливою проблемою обтяжуючого типу є питання колаборації. Слід зважати на декілька чинників:

права, можливість та доцільність долучення осіб, що підозрюються у колаборантських діях до роботи у держустановах;

майнові питання щодо виробничих потужностей, підприємств, що належать колаборантам або структурам держави-агресора;

права власності на квартири, що належали колаборантам, які втекли разом з окупаційною адміністрацією. Доцільно вводити категорію «абонент» у розрізі утримання та експлуатації житлового фонду на першому етапі деокупації міст області.

Окремим питанням є суб'єктність органів місцевої влади – військово-цивільних адміністрацій. Згідно з [13] суб'єктом, що здійснює повноваження у сфері розроблення містобудівної документації на місцевому рівні (комплексного плану, генеральних планів населених пунктів, детальних планів територій) є Виконавчий орган сільської, селищної і міської ради. Рішення про розроблення містобудівної документації на місцевому рівні (комплексного плану, генеральних планів населених пунктів, детальних планів територій) щодо території територіальної громади, а також оновлення і внесення змін до неї ухвалює відповідна сільська, селищна, міська рада. Має бути визначена тотожність та правочинність рішень органів місцевої військово-цивільної адміністрації щодо розроблення містобудівної документації. Для завдань реалізації моделі випереджаючої реконструкції міських територій ця проблема стає актуальною.

Висновки. Населення деокупованих територій суміщає ознаки та характеристики як об'єкта, так і суб'єкта залежно від умов формування завдань містобудівного розвитку. Чисельність та демографічна структура населення визначатиме показники містобудівного планування. Розроблена класифікація категорій деокупованих територій залежно від терміну та наслідків перебування їх під окупацією пропонує враховувати висхідні умови для початку містобудівного відновлення. Досліджено вплив груп та категорій населення деокупованих міст перспективи їх відновлення. Розроблено модель формування суб'єктів містобудівного розвитку на підставі класифікація суб'єктності окремих категорій населення залежно від притаманних видів діяльності. З урахуванням невизначеності висхідних

умов, необхідно розробляти містобудівне обґрунтування, що розглядає позитивний, негативний та проміжний варіанти розвитку окремих територій та міст. Визначено чинники, що ускладнюють завдання залучення ресурсів для містобудівного відтворення територій.

1. Осітнянко А. П. Планування розвитку міста : монографія. Київ : КНУБА, 2001. 460 с.
2. Ключниченко Є. Є. Соціально економічні основи планування та забудови міст. Київ : УАА, НДПІ містобудування, 1999. 348 с.
3. Демин Н. М. Городские агломерации в контексте исследования феномена форм и систем расселения. *Містобудування та територіальне планування*. 2012. Вип. 45(1). С. 3–15. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/MTP_2012_45%281%29_3 (дата звернення: 05.09.2023).
4. План відновлення України. Ukraine Recovery Conference 2023 (UA). URL: <https://ua.urc-international.com/plan-vidnovlennya-ukrayini> (дата звернення: 05.09.2023).
5. Україні на замітку: як міста Європи відбудовувалися після повної руйнації. Новини України – останні новини України сьогодні – УНІАН. URL: <https://www.unian.net/tourism/impression/vosstanovlenie-ukrainy-kak-goroda-evropy-otstraivalis-posle-polnogo-razrusheniya-11802174.html> (дата звернення: 05.09.2023).
6. Європейський досвід відродження міст після війни та його адаптація до України. Новобудови – перевірено експертами. Нерухомі. URL: <https://nerukhomi.ua/news/lyudi/evropejskij-opyt-vozrozhdeniya-gorodov-posle-vojni-i-ego-adaptatsiya-v-ukraine.htm> (дата звернення: 19.09.2023).
7. Zavalnyi O., Nyzhnyk O., Vishnevsky D. Regional Model of Territorial Planning: Influence of Factors of Military Aggression and Post-war Perspectives. *Spatial Development*. 2022. No. 2. P. 84–93. URL: <https://doi.org/10.32347/2786-7269.2022.2.84-93> (дата звернення: 09.09.2023).
8. Dreval I. On the Question of the Development of Concepts for the Revival of the Cities of Ukraine in the Post-war Period. *Urban development and spatial planning*. 2022. No. 81. P. 133–142. URL: <https://doi.org/10.32347/2076-815x.2022.81.133-142> (дата звернення: 19.09.2023).
9. Устінова І. І. Методологічні основи сталого розвитку екологомістобудівних систем : дис. ... д-ра арх. : 18.00.01. К. : КНУБА, 2016. 486 с.
10. Біженці з України: хто вони, скільки їх та як їх повернути? Фінальний звіт – Центр економічної стратегії. Центр економічної стратегії – Неурядовий дослідницький центр з питань економічної політики. URL: <https://ces.org.ua/refugees-from-ukraine-ukr-final-report/> (дата звернення: 09.09.2023).
11. Україна пододала кризовий поріг за кількістю ВПО: Верещук уточнила цифри. Новини України – останні новини України сьогодні – УНІАН. URL: <https://www.unian.ua/society/vereshchuk-utochnila-skilki-vp-zareyestrovano-v-ukrajini-v-berezni-12167304.html> (дата звернення: 09.09.2023).
12. The transformation of the engineering and planning organization of the territory of the Luhansk region in the conditions of the functions changing of the

regional typology / K. Sokolenko et al. *E3S Web of Conferences*. 2021. Vol. 280. P. 04003. URL: <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202128004003> (дата звернення: 11.09.2023). **13.** Про затвердження Порядку розроблення, оновлення, внесення змін та затвердження містобудівної документації : Постанова Каб. Міністрів України від 01.09.2021 р. № 926 станом на 3 трав. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/926-2021-п#Text> (дата звернення: 09.09.2023).

REFERENCES:

1. Ositniano A. P. *Planuvannya rozvytku mista : monohrafiia*. Kyiv : KNUBA, 2001. 460 s.
2. Kliushnychenko Ye. Ye. *Sotsialno ekonomichni osnovy planuvannya ta zabudovy mist*. Kyiv : UAA, NDPI mistobuduvannya, 1999. 348 s.
3. Demyn N. M. *Horodskye ahlomeratsyy v kontekste yssledovanyia fenomena form y system rasseleniya. Mistobuduvannya ta terytorialne planuvannya*. 2012. Vyp. 45(1). S. 3–15. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/MTP_2012_45%281%29__3 (дата зvernennia: 05.09.2023).
4. *Plan vidnovlennia Ukrainy. Ukraine Recovery Conference 2023 (UA)*. URL: <https://ua.urb-international.com/plan-vidnovlennya-ukrayini> (дата зvernennia: 05.09.2023).
5. *Ukraini na zamitku: yak mista Yevropy vidbudovувалysia pislia povnoi ruinatsii*. *Novyny Ukrainy – ostanni novyny Ukrainy sohodni – UNIAN*. URL: <https://www.unian.net/tourism/impression/vosstanovlenie-ukrainy-kak-goroda-evropy-otstraivalis-posle-polnogo-razrusheniya-11802174.html> (дата зvernennia: 05.09.2023).
6. *Yevropeiskyi dosvid vidrodzhennia mist pislia viiny ta yoho adaptatsiia do Ukrainy. Novobudovy – perevireno ekspertamy. Nerukhomi*. URL: <https://nerukhomi.ua/news/lyudi/evropejskij-opyit-vozzrozhdeniya-gorodov-posle-vojni-i-ego-adaptatsiya-v-ukraine.htm> (дата зvernennia: 19.09.2023).
7. Zavalnyi O., Nyzhnyk O., Vishnevsky D. *Regional Model of Territorial Planning: Influence of Factors of Military Aggression and Post-war Perspectives. Spatial Development*. 2022. No. 2. P. 84–93. URL: <https://doi.org/10.32347/2786-7269.2022.2.84-93> (дата зvernennia: 09.09.2023).
8. Dreval I. *On the Question of the Development of Concepts for the Revival of the Cities of Ukraine in the Post-war Period. Urban development and spatial planning*. 2022. No. 81. P. 133–142. URL: <https://doi.org/10.32347/2076-815x.2022.81.133-142> (дата зvernennia: 19.09.2023).
9. Ustinova I. I. *Metodolohichni osnovy staloho rozvytku ekolohomistobudivnykh system : dys. ... d-ra arkh. : 18.00.01. K. : KNUBA, 2016. 486 s.*
10. *Bizhentsi z Ukrainy: khto vony, skilky yikh ta yak yikh povernuty? Finalnyi zvit – Tsentр ekonomichnoi stratehii. Tsentр ekonomichnoi stratehii – Neuriadovyi doslidnytskyi tsentr z pytan ekonomichnoi polityky*. URL: <https://ces.org.ua/refugees-from-ukraine-ukr-final-report/> (дата зvernennia: 09.09.2023).
11. *Ukraina podolala kryzovyi porih za kilkistiu VPO: Vereshchuk utochnyla tsyfry*. *Novyny Ukrainy – ostanni novyny Ukrainy sohodni – UNIAN*. URL:

<https://www.unian.ua/society/vereshchuk-utochnila-skilki-vpo-zareyestrovano-v-ukrajini-v-berezni-12167304.html> (data zvernennia: 09.09.2023). **12.** The transformation of the engineering and planning organization of the territory of the Luhansk region in the conditions of the functions changing of the regional typology / K. Sokolenko et al. *E3S Web of Conferences*. 2021. Vol. 280. P. 04003. URL: <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202128004003> (data zvernennia: 11.09.2023). **13.** Pro zatverdzhennia Poriadku rozroblennia, onovlennia, vnesennia zmin ta zatverdzhennia mistobudivnoi dokumentatsii : Postanova Kab. Ministriv Ukrainy vid 01.09.2021 r. № 926 stanom na 3 trav. 2023 r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/926-2021-p#Text> (data zvernennia: 09.09.2023).

Sokolenko K. V. (Volodymyr Dahl East Ukrainian National University, Kyiv)

SUBJECTIVITY AS A FACTOR IN THE RECOVERY OF OCCUPIED TERRITORIES

Urban analysis, urban planning is based on indicators, the main one of which is the population. To a large extent, trends and statistics are analyzed, since the population is not a constant. People in this situation acquire subjectivity, acquire traits that affect the object. Displaced persons and refugees act as subjects with their own internal motivation. The human factor and the demographic situation will primarily determine the scale, speed and prospects of the reconstruction of the occupied cities. The developed classification of categories of occupied territories depending on the term and consequences of their stay under occupation suggests taking into account the ascending conditions for the start of urban reconstruction. The influence of population groups and categories on the prospects of their recovery in occupied cities was studied. A classification of the subjectivity of certain categories of the population depending on the inherent types of activity is proposed. The classification includes: the subjectivity of the population, the subjectivity of business, the subjectivity of employees of budget institutions, the subjectivity of employees of state authorities. For subjects forming a separate group, various factors of urban development are motivating. A model of the formation of subjects of urban development has been developed. Taking into account the uncertainty of the ascending conditions, it is necessary to develop a town planning rationale that considers positive, negative and intermediate options for the development of individual territories and cities. Factors

complicating the task of attracting resources for urban reproduction of territories have been identified. For the tasks of implementing the model of anticipatory reconstruction of urban territories, the problem of legality of decisions of local military-civilian administration bodies regarding the development of urban planning documentation becomes relevant.

***Keywords:* city; urbanized territories; urban renewal; territorial planning; urban reconstruction; reconstruction model.**
